

**ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління
персоналом»**

**Кафедра економіки та менеджменту
Спеціальність Облік і аудит**

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни Аудит

тема Облік і аудит розрахунків з покупцями

Студентки Котенко Тетяни Костянтинівни

прізвище, ім'я, по батькові

Групи ТУзд-8-22-Б1ООП (4.6зс)

Перевірила Сокиринська І.Г., к.ек.н.

підпис, прізвище, ім'я, по батькові,
вчений ступінь, звання, посада

Нормоконтроль Пестова О.А.

підпис, прізвище, ім'я, по батькові

Київ

2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ОБЛІКУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ	
1.1. Управління процесом розрахунків	5
1.2. Суть і типи дебіторської заборгованості, а також її моніторинг	8
1.3. Правове регулювання бухгалтерського обліку та аудиту розрахунків з покупцями і замовниками	12
РОЗДІЛ 2. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА ПЕРЕД ПОКУПЦЯМИ	
2.1. Огляд діяльності ФГ «Світанок»: економічна сутність та організаційний фундамент	16
2.2. Реєстрація початкових домовленостей та взаєморозрахунків з партнерами	22
2.3. Реєстрація операцій з дебіторами (покупцями та замовниками) у фермерському господарстві «Світанок»	27
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АУДИТОРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З КЛІЄНТАМИ	30
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41

ВСТУП

Вирішити актуальні проблеми в галузі економіки не можна без удосконалення бухгалтерського обліку. Чітко налагоджений бухгалтерський облік своєчасно забезпечує управлінські потреби необхідною та вірогідною інформацією для виконання всебічного аналізу господарської діяльності та обґрунтування відповідних управлінських рішень.

Для нормального функціонування всіх ланок народного господарства необхідно, щоб підприємці, ухвалюючи рішення, мали достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства, в частковості, про стан дебіторсько-кредиторської заборгованості, про законність і підтвердженість господарських операцій, в результаті яких вона виникла.

В даний час, коли Україну охоплює криза платежів та коли взаємна дебіторсько-кредиторська заборгованість підприємств досягла величезних сум, облік і аудит дебіторсько-кредиторської заборгованості має велику актуальність. Це стимулює підприємство до більш ретельного і регулярного проведення інвентаризації дебіторсько-кредиторської заборгованості та активного проведення заходів щодо стягнення заборгованості з неплатників через арбітраж.

Дебіторська заборгованість істотно погіршує фінансовий стан підприємства. Вона є імобілізацією грошових засобів, відверненням їх з господарського обороту, що приводить до зниженню темпів виробництва і результативних показників діяльності підприємства, оскільки прострочена дебіторська заборгованості, по якій закінчився термін позовної давності, підлягає віднесенню на збитки підприємства.

Мета курсової роботи - удосконалення обліку розрахунків з покупцями та постачальниками в умовах філії «Синельниковський райавтодор».

В даній дипломній роботі виконано наступні завдання:

- а) провести фінансовий і коефіцієнтний аналіз фінансової звітності підприємства;
- б) скласти ліквідний баланс філії «Синельниковський райавтодор»;

в) розглянути облік розрахунків з постачальниками і підрядчиками в умовах філії «Синельниковський райавтодор»;

г) проаналізувати процес документування дебіторської і кредиторської заборгованості;

д) розробити заходи щодо удосконалення документообігу обліку дебіторської заборгованості, яка погашається на умовах факторингу.

Предметом дослідження є облік розрахунків з постачальниками і підрядчиками в умовах філії «Синельниковський райавтодор».

Об'єктом дослідження роботи являються розрахунки з постачальниками і підрядчиками.

Суб'єктом дослідження виступає філія «Синельниковський райавтодор».

Методологічна та методична основа дослідження: проведений горизонтальний і вертикальний аналізи фінансової звітності, розраховані коефіцієнти, які характеризують ліквідність і стан дебіторської заборгованості філії, досліджені теоретичні основи обліку розрахунків з постачальниками і підрядчиками.

Практичне значення одержаних результатів обумовлюється можливістю вирішити проблеми збільшення дебіторської заборгованості, які призводять до вилучення з обороту коштів товариства. Для поповнення дефіциту оборотних засобів керівництвом товариства було вирішено сполучати комерційне і банківське кредитування (факторингові операції).

Використання розробленої в роботі відомості обліку факторингових операцій дозволить більш ретельно відстежувати строк сплати заборгованості і зменшити ризик виникнення прострочених наданих комерційних кредитів.

Інформація, яка міститься в розробленій відомості дозволяє не тільки відстежувати стан розрахунків із фактором і дебітором, а і вести аналітичний облік за кожним дебітором і фактором окремо з вказівкою умов договору фактору (право регресу), що поліпшує контроль за надходженням і витрачанням коштів і вчасністю розрахунків по існуючим зобов'язанням.

РОЗДІЛ 1.

ЗМІСТ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ОБЛІКУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ

1.1. Управління процесом розрахунків

Обчислення відіграють ключову роль в економічній діяльності будь-якої організації. Підприємства, що здійснюють безперервний виробничий цикл, потребують регулярного імпорту вихідних матеріалів, ресурсів, палива та пакування; водночас, вони реалізують кінцеву продукцію. Відтак, операції кожного підприємства нерозривно пов'язані з математичними обрахунками.

Вартість всіх платежів, що стосуються процесу надання послуг та виконання різних зобов'язань, визначається як грошовий потік.

Розрахунки розглядають дві основні форми грошових операцій:

- 1) безготівкові розрахунки;
- 2) готівкові розрахунки.

Готівкові кошти, як правило, знаходять застосування у структурах державного сектору та в транзакціях фізичних осіб. Безготівкові розрахунки являють собою фінансові операції, що реалізуються шляхом використання банківських рахунків і супроводжуються відповідним обліком. Усі суб'єкти господарювання, котрі володіють поточними рахунками в банківській установі, зобов'язані тримати свої грошові активи на цих рахунках. Ділові угоди між організаціями здійснюється в безготівковій формі, як правило, через банки, а також через невелику кількість компаній, що спеціалізуються на подібних операціях [1].

Діють загальні засади організації безготівкових розрахунків:

- банки забезпечують проведення платежів та розрахунків для компаній у відповідності до укладених угод та чинного законодавства;
- переказ грошових до банків на підставі платіжних інструкцій власників;
- клієнти Банку самостійно обирають методи здійснення платежів для оплати транзакцій;

- банки зобов'язані фіксувати документально операції з готівкою, що здійснюються на рахунках клієнтів.

Розрахунково-касове обслуговування – це комплекс послуг, що надаються банком клієнту на підставі укладеної між ними угоди, і включають в себе здійснення операцій з грошовими коштами на рахунку клієнта, таких як видача готівки та інші операції, передбачені умовами угоди.

Форми безготівкових розрахунків поділяються на:

- 1) розрахунки, що базуються на обміні товарами;
- 2) розрахунки, що не передбачають товарний обмін.

Для здійснення безготівкових розрахунків юридичні та фізичні особи зобов'язані мати банківські рахунки для зберігання грошей та проведення фінансових операцій. Наразі підприємства можуть відкривати розрахункові та депозитні рахунки як у гривні, так і в іноземній валюті [2].

Поточний рахунок є банківським рахунком, що відкривається клієнту на підставі укладеної угоди, призначеним для зберігання грошових коштів та здійснення розрахунків і касових операцій із застосуванням платіжних інструментів, відповідно до положень угоди та чинного законодавства України.

Поточний валютний рахунок належить суб'єкту господарювання, який зберігає грошові кошти та веде облік витрат, дотримуючись чинних законодавчих норм України щодо використання безготівкових та готівкових розрахунків. Проведення поточних операцій регламентується українським законодавством. Інвестиції за кордон здійснюються підприємствами, які мають зв'язок з Україною. Реалізація державних облігацій відбувається в рамках окремого механізму. Погашення валютних кредитів здійснюється за допомогою окремої процедури. Іноземні інвестиції в Україну здійснюються згідно з українським законодавством. Для відкриття поточного рахунку компанія повинна надати певний перелік документів у банк, який, у свою чергу, зобов'язаний їх перевірити:

- копія свідоцтва про реєстрацію юридичної особи, завірена нотаріально;
- переказ офіційно завіреної копії оригінального статутного документа, завіреної нотаріусом органу, що здійснив реєстрацію, або завіреної іншим чином;

- уточнення реєстраційного номера документа на основі коду ЄДРПОУ-ПОУ, засвідченого організацією, яка його видала, або внесеного до відповідного реєстру;

- юридична особа офіційно зареєстрована в податкових органах. Підтвердження цієї реєстрації засвідчено нотаріусом, або податкова служба має копію цього документа, яка вважається дійсною;

- юридична особа пройшла офіційну реєстрацію в податкових органах: факт реєстрації підтверджено нотаріально завіреною копією, або податкова служба має копію, яка є юридично чинною [3].

Фізична особа, яка оформлює поточний рахунок для ведення підприємницької діяльності, повинна пред'явити паспорт та документ, виданий податковою службою, що підтверджує її реєстрацію як платника податків у відповідній країні.

Відповідно до представленої документації, компетентний працівник банківської установи проводить процедуру встановлення особи клієнта та осіб, уповноважених керувати поточним рахунком. На підставі результатів ідентифікації між банком та клієнтом укладається письмовий договір.

Особи, уповноважені підписувати банківські документи, повинні особисто звернутися до банку з паспортом, документами, що засвідчують їхні повноваження, та документом з податкової служби, який підтверджує відповідність їхнього ідентифікаційного коду їхнім персональним даним [4].

Якщо клієнт не надає запитувану документацію або дані, необхідні банку для виконання вимог щодо протидії легалізації незаконних доходів, або якщо клієнт свідомо подає неточні відомості, банк має право відмовити клієнту у відкритті рахунку.

Для реалізації угод банк використовує підставні організації, які не відповідають необхідним юридичним вимогам для відкриття рахунків. Операції з виведення коштів з цих рахунків здійснюються лише після звернення клієнтів до банку. Клієнти повинні надати необхідні документи, пройти процедуру ідентифікації, підписати договір на обслуговування рахунку і, при необхідності, надати зразки підписів.

Платіжна дозволяє здійснювати перекази коштів, оплачувати покупки та сервіси, а також переміщувати кошти між рахунками. Її також можна використовувати для отримання готівки в банкоматах. Платіжна картка належить організації, яка її випустила, та надається клієнту на умовах відповідної угоди. Випуск платіжних карток здійснюється банками, які співпрацюють з платіжною системою.

Отримання готівки в банкоматах гривні, яка одночасно є валютою, прив'язаною до платіжних карток.

Відкритий депозитний рахунок – це фінансовий рахунок, оформлений у Великобританії, на який нараховується фіксований відсоток протягом визначеного періоду.

Відкриття депозитного рахунку регулюється угодою між клієнтом та фінансовою організацією, що визначає умови повернення коштів. При оформленні депозитного рахунку та внесенні грошей згідно з угодою, банк зобов'язаний надати клієнту підтверджуючі документи, такі як ощадна книжка або інші, відповідно до чинного законодавства.

1.2. Суть і типи дебіторської заборгованості, а також її моніторинг

Через здійснення фінансово-господарських операцій підприємство потребує проведення розрахунків із контрагентами, при цьому оплата за товари чи послуги здійснюється оперативно. Це зумовлює виникнення рахунків-фактур, які, як правило, надходять після доставки товарів. Процедура формування та обліку дебіторської заборгованості регламентується Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 та зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 1999 р. за № 725/4018 [5].

Підприємства та інші юридичні особи, незалежно від їхньої форми власності.

Дебіторами вважаються як юридичні, так і фізичні особи, які внаслідок певних обставин мають заборгованість перед організацією у вигляді грошових

коштів, їхніх еквівалентів або інших активів. Ця заборгованість може виникати з різних фінансових зобов'язань, включаючи видані векселі, випущені облігації та інші фінансові зобов'язання.

Дебіторська заборгованість оцінюється на основі того, як дебітори погашають свої борги перед організацією на певну дату. Як правило, ця заборгованість виникає у звичайному операційному циклі та очікується до повної сплати протягом дванадцяти місяців з дати складання балансу.

Дебіторська заборгованість за товари, послуги та роботи оцінюється з урахуванням потенційного отримання додаткових фінансових переваг від компанії, і ці суми відповідно класифікуються. Якщо виникає відстрочка у визнанні різниці між справедливою вартістю боргу та його номінальною грошовою вартістю (або еквівалентом), то така заборгованість вважається доходом за період її виникнення.

У структурі оборотних активів дебіторська заборгованість класифікується за контрагентами, зокрема покупцями та замовниками, а також відображається у складі інших поточних зобов'язань. Поточна дебіторська заборгованість являє собою сукупну величину боргових вимог, що генеруються у процесі операційної діяльності підприємства та мають бути врегульовані протягом одного року з дати складання фінансової звітності [6].

Існує два типи заборгованості: комерційна та некомерційна (або невиконана). Комерційна заборгованість пов'язана з діяльністю, що передбачає звичайну оплату товарами, роботою чи послугами. Відповідно, рахунки-фактури виникають внаслідок типових щоденних операцій компанії, продаж продукції.

Некомерційні операції, на кшталт виплат авансів, розрахунків із відповідальними особами, відшкодування збитків та інших видів боргових зобов'язань, спричиняють формування дебіторської заборгованості, що не пов'язана з реалізацією товарів, робіт чи послуг. Згідно з положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, довгострокова та поточна заборгованість розглядаються як диференційовані види зобов'язань [7].

Дебіторська заборгованість, що має тривалий термін погашення, являє собою обсяг коштів, котрі не будуть повернуті в межах звичайного ділового циклу компанії та мають бути сплачені пізніше, ніж через рік після звітної дати [8].

Дебіторська заборгованість – це сума грошей, яку очікується отримати компанія протягом звичайного операційного циклу або протягом 12 місяців після дати балансу.

Якщо у складі поточних зобов'язань компанії є як зобов'язання з терміном погашення до 12 місяців, так і довгострокові зобов'язання з терміном погашення більше 12 місяців.

Сумнівна дебіторська заборгованість являє собою поточну заборгованість, що виникла в результаті реалізації продукції, товарів або послуг, і характеризується наявністю невизначеності щодо її погашення боржником [9].

Сумнівна заборгованість - це поточна заборгованість, стягнення якої є малоімовірним, або строк позовної давності за якою минув.

Сукупна вартість дебіторської заборгованості - це загальна сума всіх виставлених рахунків за товари, послуги та виконані роботи, збільшена на резерв сумнівних боргів.

Неоплачені рахунки за продукцію, товари, послуги та реалізовані проекти розглядаються як актив одночасно з визнанням доходу від їх продажу. Їхня вартість оцінюється за собівартістю. У випадку повернення сплачених товарів, різниця між сумою отриманих та їх собівартістю збільшує сукупний дохід від реалізації. Цей дохід визнається методом нарахування у тому періоді, коли він був отриманий (відповідно до пункту 6 зі змінами, внесеними наказом Мінфіну від 30.11.2000 № 304).

Загальна схема класифікації поточної дебіторської заборгованості відображена на рис. 1.1.

Неоплачені рахунки за товари, продукцію, послуги та виконані проекти розглядаються як актив одночасно з визнанням доходу від їх реалізації. Їх вартість визначається за собівартістю. У разі повернення оплачених товарів, продукції або послуг, сума отриманих грошових коштів та їх еквівалентів враховується при

визначенні сукупного доходу за методом нарахування, як різниця. Такий дохід визнається за методом нарахування у тому періоді, коли він був зароблений (відповідно до пункту 6 зі змінами, внесеними наказом Мінфіну від 30.11.2000 N 304).

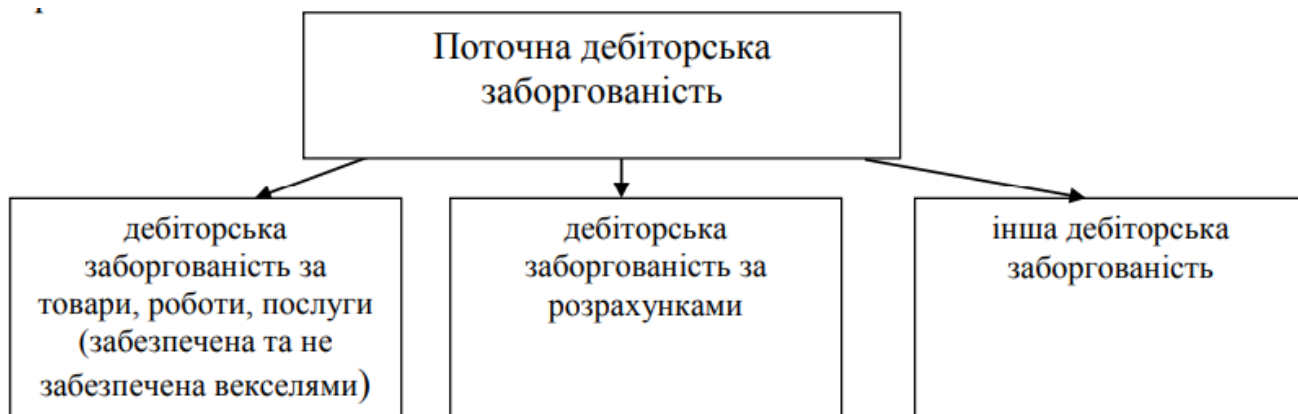

Рис.1.1. Розподіл поточної заборгованості покупців

Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги відображається в балансі за чистою реалізаційною вартістю. Для точнішої оцінки заборгованості на звітну дату враховується резерв сумнівних боргів. Розмір заборгованості залежить від платоспроможності боржників або їхньої здатності здійснювати платежі. Ключовими документами, що визначають права та обов'язки сторін, є договори та контракти, які є основою для забезпечення відповідальності. Відповідальність може також виникати через законодавчі вимоги або з метою підтримання ділової репутації компанії (наприклад, у випадку усунення дефектів продукції після закінчення гарантійного терміну).

У разі неналежного виконання боржником зобов'язань з погашення заборгованості, кредитор наділений правом ініціювати судовий розгляд шляхом подання відповідної позовної заяви. Водночас, боржник зберігає можливість виконати первинне зобов'язання протягом визначеного періоду строку загальної позовної давності (три роки) [10].

Для забезпечення більш надійного електропостачання, при виборі постачальника чи підрядника варто брати до уваги наступні фактори: прийнятні ціни, умови розрахунків, гарантійні зобов'язання, можливості ремонту та

гарантійного сервісу, а також профіль діяльності, фінансову стабільність, наявні виробничі ресурси та обсяги випуску продукції за попередні роки.

1.3. Правове регулювання бухгалтерського обліку та аудиту розрахунків з покупцями і замовниками

У організаціях незалежно від форми власності, бухгалтерський облік в основному регулюється законодавством. До цієї нормативної бази входять закони, затверджені Верховною Радою України, укази Президента, нормативні постанови та методичні вказівки, а також фінансові накази та інструкції Міністерства фінансів України та Державної податкової служби України.

Правові норми спрощують взаєморозрахунки між підприємствами та їхніми клієнтами.

Зокрема, діє Закон України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» від 21.12.2000 р. № 2181-III, а також Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [12].

Державний (загальний) стандарт бухгалтерського обліку 1 "Основні положення фінансової звітності" [13].

Подання на розгляд та схвалення Методичних рекомендацій щодо застосування регістрів бухгалтерського обліку [14].

Затверджено регламент застосування Типового плану рахунків бухгалтерського обліку з метою відображення в обліку активів, власного капіталу, зобов'язань та господарських операцій організацій і підприємств [15].

Наказом затверджується Положення, яке визначає порядок документального оформлення в бухгалтерському обліку та іншої документації [19].

Ці правила розроблені для забезпечення відповідності дій щодо фінансів та бухгалтерського обліку вимогам законодавства України [29].

Загальні принципи організації обліку розрахунків мають бути зафіксовані у письмовій та електронній формі на робочому місці бухгалтера.

Бухгалтер розрахункового відділу повинен зберігати інформацію про поштові та фінансові реквізити контрагентів, з якими проводяться розрахунки, у електронному або паперовому форматі.

План рахунків бухгалтерського обліку, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1991, є обов'язковим для застосування у всіх галузях економіки, де ведеться бухгалтерський облік.

Здійснення безготівкових розрахунків між організаціями та їх клієнтами, як правило, відбувається через банківські установи згідно з вимогами "Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті", затвердженої постановою Правління Національного банку України № 22 від 21.01.2004.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", визначено два основних підходи до оцінки резерву сумнівних боргів:

- на основі аналізу платоспроможності кожного окремого дебітора;
- шляхом класифікації дебіторської заборгованості за термінами її виникнення.

За законами, що діють в Україні, а саме у статті 1071 Цивільного кодексу, банк має право зняти кошти з рахунку клієнта без його згоди, якщо є рішення суду або відповідна угода між ними. Це ніби ключик, що дозволяє банку відкрити "скриньку" з грошима клієнта в особливих випадках.

А правила "танцю" платіжних карток регулюються спеціальним положенням, затвердженим ще в 2005 році Національним банком України. Це як "ноти" для оркестру, що описують, як саме повинні "грати" платіжні картки.

Стаття 509 Цивільного кодексу пояснює, що зобов'язання – це ніби невидимі нитки, що зв'язують двох людей. Одна сторона (боржник) обіцяє щось зробити, а інша сторона очікує виконання цієї обіцянки. Якщо ж обіцянка не виконується, то боржник несе відповідальність.

Обіг готівки відбувається згідно з правилами, прописаними в "Інструкції з організації касової роботи в Україні", затвердженій Національним банком України постановою № 637 від 15.12.2004.

Початкова частина цього задуму досліджує ключові моменти обліку взаємодії з клієнтами та покупцями в бізнесі. Особлива увага приділяється систематизації боргів клієнтів і визначенню, хто за це відповідає. Перелічено головні юридичні настанови, які керують процесом оплати, зокрема й використання акредитивів.

При акредитивній формі розрахунків, стандартизація операцій забезпечується "Уніфікованими правилами та звичаями для документарних акредитивів" Міжнародної торгової палати (публікація № 500, 1993 р.), що сприяє підвищенню узгодженості та прозорості у розрахунках між контрагентами.

І наостанок, Указ Президента України змушує українських бізнесменів використовувати міжнародні правила ІНКОТЕРМС під час укладення контрактів. Це ніби універсальна "мова" торгівлі, зрозуміла у всьому світі.

У відповідності до вимог податкового законодавства штату, облік розрахунків з контрагентами, зокрема з покупцями та постачальниками, має відбуватися на рахунку «36». Ключові фінансові операції повинні бути чітко задокументовані та відображені у бухгалтерських записах згідно з встановленими правилами.

У ролі дебіторів виступають ті, хто має перед нами фінансові зобов'язання – як підприємства, так і окремі громадяни. Ці борги можуть виникати з різних причин, наприклад, через випуск векселів або облігацій.

Актуальним є питання щодо оцінки реальної вартості рахунків-фактур за надані товари, послуги або виконані роботи. Для більш точного визначення цієї вартості може бути сформовано резерв під сумнівні борги, враховуючи фінансове становище боржників або структуру їх заборгованості.

На підприємствах будь-якого ґатунку тримається купи завдяки непорушним правилам гри, зафіксованим у відповідних правових актах.

У П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» існує два шляхи для визначення розміру "подушки безпеки" на випадок неплатежів:

- 1) Ретельний підрахунок, скільки кожна окрема компанія заборгувала банку;

2) Групування боргів за ступенем їхньої ненадійності, що дозволяє побачити загальну картину ризиків.

А облік "живих" грошей ведеться за чіткими настановами, викладеними у "Положенні про ведення касових операцій у національній валюті України", затвердженому головним банком країни.

Нарешті, складний процес використання акредитивів підпорядковується всесвітньо визнаним "Уніфікованим правилам і положенням документарних акредитивів", розробленим Міжнародною торговою палатою.

РОЗДІЛ 2.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА ПЕРЕД ПОКУПЦЯМИ

2.1. Огляд діяльності ФГ «Світанок»: економічна сутність та організаційний фундамент

На мальовничих землях Петриківщини, в обійми Петриківської сільської ради, розкинулось господарство «Світанок», що плекає ниви в самому серці села Петриківка Дніпропетровської області. Це місце, де праця та любов до землі дарують щедрі плоди.

Описувана місцевість купається у лагідних обіймах помірного клімату, де щедре сонце чергується з освіжаючими дощами. Річний запас вологи коливається в межах 425-500 мм, живлячи землю. Зимові місяці дарують легкий мороз, із середньою температурою січня між -4 та -8 градусами, а літні дні пестять теплом, піднімаючи стовпчик термометра до +21 - +23 градусів у серпні. Період активного росту рослин триває 200-230 днів, створюючи ідеальні умови для процвітання золотих нив зернових, соняшникових полів і фруктових садів.

Проте, існують і виклики: спекотні посухи, неблаганна ерозія, нестійкий сніговий покрив і примхливі зимові температури можуть стати серйозною перешкодою для сільськогосподарського успіху.

У фінансових справах підприємства панує порядок та облік. Кожна операція ретельно фіксується, а сучасний касовий апарат, обладнаний ліхтариком, гарантує безпечне збереження готівкових коштів. За кожним кроком пильно стежать, забезпечуючи прозорість та відповідальність у фінансовій діяльності.

Організація, як суб'єкт права, веде постійний облік та звітність – оперативну, фінансову та статистичну – відповідно до норм, передбачених поточним українським законодавством.

Керівник фермерського господарства «Світанок» здійснює повсякденне управління усіма сферами діяльності, призначається на посаду і не зобов'язаний продовжувати працю на цій посаді за згодою з головою адміністрації у контексті

підписаного трудового договору. У договорі також прописані всі права, зобов'язання та відповідальність керівника перед трудовим колективом, його винагорода, тривалість договору та порядок звільнення. Призначення керівника оформлюється на визначений період.

Серцем аграрного краю, де чорноземи щедро дарують свої плоди, розкинулись землі, загальною площею 6824 гектари. На цих щедрих просторах господарює ФГ «Світанок», зосереджуючи свої зусилля на вирощуванні різноманітних сільськогосподарських культур та розведенні великої рогатої худоби і свиней.

Картина землекористування у господарстві, представлена в табл. 2.1, відображає позитивну динаміку: протягом трьох років земельний банк невинно зростає. Це, в свою чергу, стимулює активніше освоєння сільськогосподарських угідь, про що свідчить зростаючий коефіцієнт використання земель у сільськогосподарському виробництві.

Таблиця 2.1

Земельна палітра ФГ «Світанок»: розмаїття та організація угідь

Вид земельних угідь	2022р.		2023р.		2024р.		2024р. в % до 2022 р.
	га	%	га	%	га	%	
Загальна земельна площа - всього, га	6955,0	100,0	6955,0	100,0	6824,0	100,0	98,1
в т.ч. с.-г. угіддя	6224,0	89,5	6115,0	88,0	6305,0	92,4	101,3
із них: - рілля	6224,0	89,5	6115,0	88,0	6305,0	92,4	101,3
Припадає на 1 працівника, га:							
– с.-г. угідь	85,2	-	69,5	-	73,3	-	86,0
– ріллі	85,2	-	69,5	-	73,3	-	86,0
Коефіцієнт с.-г. освоєння	89,5	-	88,0	-	92,4	-	101,3
Коефіцієнт розораності	100,0	-	100,0	-	100,0	-	100,0

Земля тут оброблена до останнього клаптика, кожен гектар сільськогосподарських угідь використовується для вирощування. У 2024 році, на кожного трударя припадає 73,3 гектари родючих нив – це дещо менше, ніж у 2022-му, приблизно на 14%. Зміни відбулися через те, що обсяг оброблюваних земель дещо збільшився. Зараз господарство має у своєму розпорядженні 81 гектар, а в полі працюють 13 робітників. Колись тут плекали велику рогату худобу та свиней, та зараз зосередилися виключно на свинарстві – для прибутків та особистих потреб. Різноманітні культури ростуть на цих землях, але зернові тут – справжні королі полів. Кукурудза займає найбільше площ, соняшник та інші культури з'являються на полях епізодично, а соя та озимий ріпак користуються особливою прихильністю.

Таблиця 2.2

Фінансова майстерність у використанні виробничих ресурсів фермерського господарства «Світоч»

Показник	2022р.	2023р.	2024р.	2024 р. в % до 2022 р.
Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	33716,0	46217,0	48448,0	143,7
Фондозабезпеченість в розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.	541,7	755,8	768,4	141,8
Фондоозброєність на одного середньорічного робітника, тис. грн.	461,9	525,2	563,4	122,0
Фондовіддача, грн.	0,9	0,7	0,5	55,6
Всього потужностей, м.к.с.	3423200	3430515	3562325	104,0
Фондоємність, грн.	1,1	1,5	2,1	190,9
Енергозабезпеченість, м.к.с.	550	561	565	103,0

Загальна вартість ключових методів виробництва у звітному році, порівняно з минулим, злетіла вгору на вражаючі 43,7%! Це, у свою чергу, призвело до того, що фінансові вливання в сільське господарство на кожні 100 гектарів оброблюваних угідь збільшилися вдвічі (адже площа землі залишилася незмінною).

Водночас, навантаження на основне обладнання, яке припадає на одного працівника протягом року, зросло на відчутні 22%.

Оскільки кількість працівників та вартість основних засобів підприємства збільшувалися непропорційно, фондомісткість у 2024 році підскочила аж на 90,9% через роздування вартості основних активів. Це стало серйозним ударом для фінансового здоров'я компанії. Зростання фондомісткості автоматично призводить до збільшення витрат на кожну гривню реалізованої продукції. Тому компанії вкрай необхідно взяти курс на зменшення капіталомісткості. Дані в таблиці красномовно свідчать: віддача від вкладених коштів впала до катастрофічних позначок, майже на дві третини! Цей сумний факт зумовлений цілою низкою проблем, зокрема, неоптимальним використанням основних ресурсів та складною економічною ситуацією в країні.

В аграрному секторі оцінюється за допомогою комплексної системи показників, представленої в табл. 2.3. Ключовим моментом аналізу є виявлення відхилень між фактичними значеннями та плановими показниками або результатами попередніх періодів, а також з'ясування першопричин цих розбіжностей.

Отож, погляньмо на цифри (табл. 2.3). У порівнянні з відповідною точкою 2022 року, у 2024 році загальний обсяг виробленого впав на чверть. Паралельно з цим, колектив підприємства збільшився на 13 душ, що становить майже п'яту частину. Оскільки ці дві тенденції рухаються в протилежних напрямках, стає очевидним, що продуктивність праці, в перерахунку на одного працівника, знизилась. Цю ж саму тенденцію підтверджує і показник обсягу виробленої продукції за кожну відпрацьовану годину, який скоротився майже вдвічі. Збільшення штату, безумовно, позитивно впливає на рівень зайнятості населення.

А щоб розібратися, на які саме види сільськогосподарської продукції робить ставку компанія, заирнемо в склад її товарної продукції (Додаток А).

Таблиця 2.3

Зміни у штаті працівників та вплив на продуктивність праці в господарстві
«Світоч»

Показник	2021р.	2022р.	2024р.	2024 р. в % до 2022 р.
Валова продукція в співставних цінах, тис. грн.	31262,3	31921,2	23335,9	75,0
Середньорічна чисельність працівників зайнятих в сільськогосподарському виробництві, чол. – всього	73	88	86	118,0
в тому числі в: рослинництві	50	54	53	106,0
тваринництві	23	34	33	143,5
Прямі затрати праці, тис. люд. – год. – всього	126,2	135,0	150,0	118,9
в тому числі рослинництві	90,2	98,6	97,0	107,5
тваринництві	36,0	36,4	53,0	147,2
Вироблено валової продукції в порівняльних цінах, тис. грн.:	428,3	362,7	271,3	63,4
– на одного середньорічного робітника, тис. грн.				
– одну люд.–год. (погодинна продуктивність праці), грн.				
Трудозабезпеченість, люд. год	1,2	1,4	1,4	113,3

З усього обсягу реалізованої продукції, беззаперечним лідером є насіння соняшнику, яке формує левову частку - аж 38,7%. Звісно, не варто скидати з рахунків і вагомий внесок озимої пшениці та продукції тваринництва, які теж додають фарб у загальну картину товарності. Високий коефіцієнт спеціалізації, що перевищує 0,85, яскраво демонструє глибоку зосередженість підприємства на певних видах діяльності.

Щоб краще відчувати структуру товарної продукції ФГ «Світанок» протягом 2022-2024 років, пропонуємо зануритися у візуалізацію - погляньте на діаграму (рис. 2.1), яка розкриє всі деталі.

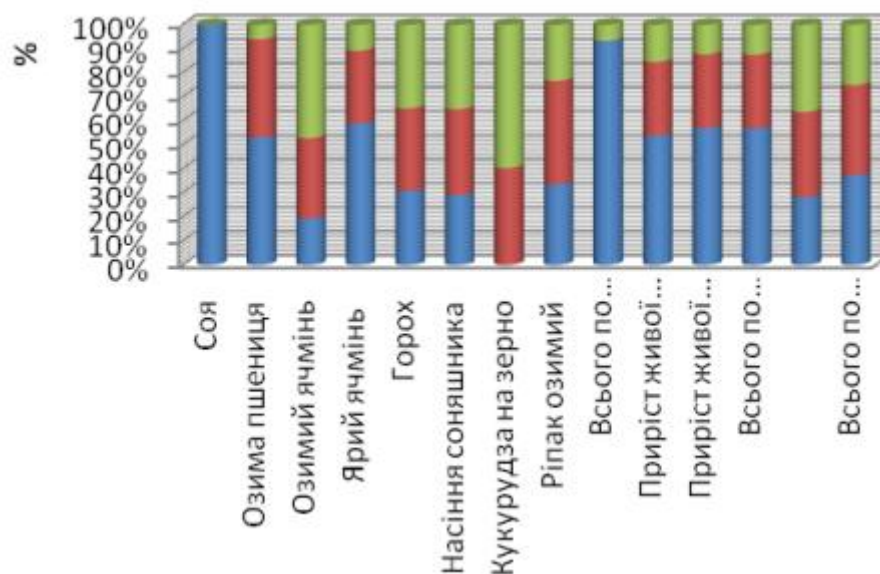

Рис.2.1. Розкладка виробництва у період 2022-2024 рр.

Табл. 2.4 розкриває ключові аспекти операційної та фінансової діяльності підприємства, демонструючи його найважливіші результати.

Таблиця 2.4

Головні фінансово-господарські віхи ФГ "Світоч"

Показники	2022р.	2023р.	2024р.	Відхилення (+;-), 2024р. до 2022р.
Вартість валової продукції в порівняльних цінах, тис. грн.	31262,3	31921,2	23335,9	75,0
Виручка від реалізації, тис. грн.	16559,3	13746,9	14587,4	88,1
Собівартість продукції, тис. грн.	11217,7	11714,1	10548,6	94,0
Прибуток, тис. грн.	5341,6	2032,8	4038,8	75,6
Валовий дохід, тис. грн.	9606,8	6133,6	6673,6	69,5
В розрахунку на 1 працівника, тис грн.:				
валової продукції	428,3	362,7	271,4	63,4
валового доходу	131,6	69,7	77,6	59,0
прибутку	73,2	23,1	47,0	64,2
Рівень рентабельності, %	47,6	17,4	38,3	- 9.3 <u>в.д.</u>

Очевидно, що фінансовий успіх ФГ «Світанок» коливався протягом досліджуваного періоду. Незважаючи на вражаючий пік прибутковості на одного працівника у 2022 році, 2024 рік приніс відчутне скорочення прибутків, майже на 36% нижче базового рівня. Цей спад сигналізує про потенційні виклики в ефективності менеджменту. Зменшення прибутковості підприємства спричинило і падіння загальної рентабельності майже на 10 відсотків.

З іншого боку, не все так похмуро. Компанія зуміла оптимізувати свої витрати, знизивши собівартість продукції на 6%, що, безумовно, позитивний момент.

В цілому, зважаючи на унікальні умови та активи господарства, ФГ «Світанок» продовжує утримувати позиції одного з лідерів у регіоні. Проте, фінансові показники вказують на те, що компанія зіткнулася з певними труднощами. Варто зазначити, що за всю фінансову документацію відповідає головний бухгалтерський відділ.

Наступні розділи будуть присвячені детальному аналізу обліку основних засобів у ФГ «Світанок», від первинної документації до синтетичного та аналітичного обліку.

2.2. Реєстрація початкових домовленостей та взаєморозрахунків з партнерами

Реалізація продукції кінцевим споживачам встановлює взаємозв'язок між виробником-продавцем та фізичними чи юридичними особами, котрі здійснюють придбання. Відповідальність за фінансове врегулювання замовлення покладається на покупців. Комерційна взаємодія з клієнтами (замовниками) передбачає укладання угод купівлі-продажу товарів та/або угод про надання сервісів. Зазначені угоди визначають зобов'язання постачальника (контрагента) щодо обсягів і часових рамок поставок, а також обов'язки клієнта (замовника) з прийняття відповідної продукції. Ключовими параметрами, що потребують особливої уваги,

є ціна, терміни доставки, механізм оплати та платіжні умови, які набувають першочергового значення у контексті цивільно-правових суперечок.

Документальне підтвердження фактів господарської діяльності, пов'язаних з виробництвом (відвантаженням) продукції (товарів), виконанням робіт та наданням послуг, є обов'язковим.

Відвантаження продукції (товарів) зі складських приміщень підприємства здійснюється на підставі письмової заяви уповноваженого представника покупця. Зазначена заява повинна містити вичерпну інформацію про покупця, номенклатуру та обсяг отриманої продукції (товарів), термін дії відповідної довіреності, а також завірений підпис представника керівником та головним бухгалтером юридичної особи покупця і скріплений печаткою (за наявності).

У процесі транспортування товарів до кінцевого споживача, як для постачальника, так і для транспортної організації, критично важливим є наявність актуальної інформації щодо платіжних реквізитів відправника та документації, що містить підписи та печатку (штамп) одержувача. Ця інформація має першочергове значення для коректного та своєчасного формування рахунків-фактур відправником, а також для документального оформлення факту доставки продукції споживачеві.

Ключовими споживачами продукції масового виробництва в аграрному секторі є підприємства харчової промисловості, зокрема, хлібопекарні, молочні заводи, м'ясопереробні комбінати, цукрові та олійноекстракційні заводи. Паралельно, спостерігається тенденція до розширення практики реалізації сільськогосподарської продукції через механізми товарних бірж, аукціонів та оптових ринків.

Аграрні підприємства отримують від заготівельних організацій супровідну документацію, що засвідчує відповідність якості та загальну масу поставленої сільськогосподарської продукції. Дана документація ґрунтується на акумульованих даних.

У фінансових рахунках-фактурах, окрім інформації про масу та вартість придбаної продукції за узгодженою ціною, фіксується сума здійснених авансових

платежів. Фінансові розрахунки з аграрними виробниками, що реалізують молоко та м'ясо в живій вазі, проводяться на підставі замовлень-рахунків, що надходять від переробного підприємства.

Господарюючі суб'єкти, що мають статус зареєстрованих платників податку на додану вартість (ПДВ) у відповідних органах державної податкової служби, несуть зобов'язання щодо надання покупцю податкової накладної. Вказаний документ повинен містити такі обов'язкові реквізити, як дата оформлення, порядковий номер, повні найменування та ідентифікаційні коди продавця та покупця, умови здійснення операції реалізації та спосіб розрахунків.

Чинне законодавство визначає обов'язки покупців (замовників) щодо здійснення розрахунків. Своєчасна оплата вартості, передбаченої договором, є безумовним зобов'язанням контрагентів у відносинах купівлі-продажу товарів (продукції) та замовлення послуг (робіт). Однак, у процесі виконання договірних зобов'язань можуть виникати обставини, що об'єктивно ускладнюють або унеможлиблюють своєчасну оплату. До таких факторів належать:

1. Тимчасова або перманентна неплатоспроможність.
2. Процедура банкрутства.
3. Обставини непереборної сили (форс-мажор) [19].

Виникнення заборгованості, пов'язане з наведеними вище причинами, може викликати сумніви стосовно належної якості товарів, робіт чи послуг. З метою покриття потенційних збитків від невиконання зобов'язань, підприємство може формувати резерв сумнівних боргів.

За настання обставин непереборної сили існує ймовірність повної або часткової втрати вантажу, його пошкодження чи знищення під час транспортування. З метою мінімізації можливих фінансових втрат у подібних ситуаціях, сторони угоди (покупці або продавці) мають можливість оформити страховий поліс, що забезпечує відшкодування вартості товару у випадку його втрати або руйнування.

Облік господарських операцій між покупцями та замовниками, пов'язаних із відвантаженням продукції, товарів, наданням послуг та виконанням робіт,

здійснюється на рахунку № 36, що має назву "Розрахунки з покупцями та замовниками". На вказаному рахунку також відображається інформація щодо розрахунків з учасниками технологічних та фінансово-промислових груп. Рахунок 36 є активним.

Рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" відображає наступне:

Дебет: За дебетом рахунку 36 обліковується узагальнена вартість реалізованої продукції, товарів, наданих послуг та виконаних робіт. Ця вартість охоплює суму податків, безпосередньо пов'язаних з реалізацією, а також інші обов'язкові платежі, які підлягають сплаті до державного бюджету та цільових фондів, та які включені до собівартості реалізованої продукції.

Кредит: За кредитом рахунку 36 реєструється сукупний обсяг грошових коштів, що надійшли на підприємство через банківські установи, касу та інші джерела.

Сальдо: Сальдо за рахунком 36 відображає сумарний обсяг дебіторської заборгованості** покупців і замовників за придбану продукцію. [17].

Рахунки з вітчизняними покупцями", що входить до розділу "Рахунки обліку розрахунків з внутрішніми покупцями". Облік розрахунків із закордонними партнерами ведеться на субрахунку 362 "Розрахунки з іноземними покупцями", а облік розрахунків з учасниками фінансово-промислових груп (ФПГ) - на окремому субрахунку "Розрахунки з учасниками ФПГ".

На субрахунку 362 ведеться аналітичний облік в національній валюті (гривні) та в валюті, визначеній умовами контракту.

Процедура відвантаження продукції розпочинається оформленням видаткової накладної, що одночасно супроводжується виписуванням податкової накладної. У випадках, коли угодою передбачена попередня оплата, клієнту надається попередній рахунок-фактура для здійснення передоплати за товар. На етапі доставки товарів покупцю суттєвим є наявність коректно оформлених рахунків-фактур, завірених підписами та печаткою отримувача, як підтвердження факту отримання товарно-матеріальних цінностей. Оформлення транспортної документації здійснюється відповідно до положень, визначених в інструкції №,

введеної в дію 7 серпня 1996 року наказом, затвердженим Міністерством статистики та Міністерством транспорту України. Оформлення рахунку-фактури є обов'язковим навіть для випадків самостійного вивезення продукції покупцем.

У договорах на надання послуг чітко визначено коло зобов'язань виконавця, зокрема, він несе відповідальність за оплату наданих замовнику послуг на узгоджених умовах. Факт надання послуги підтверджується офіційним актом, затвердженим за встановленою формою та підписаним обома сторонами – виконавцем і представником замовника.

Проведення розрахунків з постачальниками, підрядниками, покупцями та замовниками зазвичай здійснюється в безготівковій формі. Однак, допускається використання готівкових коштів з каси підприємства, готівки, отриманої з банківського рахунку, або виручки від продажу товарів чи продукції. Усі операції мають бути прив'язані до відповідного номера замовлення. Ці положення узгоджуються з пунктом 1 Постанови Правління Національного банку України № 334 від 14 жовтня 1997 року (зі змінами), що вказує на нормативне регулювання даного питання.

При здійсненні розрахунків готівкою за продукцію підприємства з покупцями (замовниками), необхідно забезпечити надання рахунків-фактур, прибуткових касових ордерів та фіскальних документів, що підтверджують факт оплати та є підставою для обліку готівкових розрахунків з контрагентом. Розрахунки в безготівковій формі проводяться із застосуванням інструментів, передбачених чинним законодавством, що підтверджуються відповідною документацією, зокрема, шляхом:

- платіжних вимог-доручень,
- платіжних доручень,
- розрахункових чеків,
- інших форм безготівкових розрахунків,
- акредитивів.

Інформація щодо сукупної дебіторської заборгованості, що виникає внаслідок відвантаження продукції покупцям і замовникам, узагальнюється на

дебетовому рахунку 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками". Залишок за даним рахунком характеризує виручку від продажу продукції. Рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" має наступну будову:

- 361 "Розрахунки з вітчизняними покупцями";
- 362 "Розрахунки з іноземними покупцями".

Процедури застосування банківських платіжних карток, а також векселів як інструментів розрахунків регламентуються нормативно-правовими актами, зокрема положеннями Національного банку України.

2.3. Реєстрація операцій з дебіторами (покупцями та замовниками) у фермерському господарстві «Світанок»

Застосовуючи синтетичний та аналітичний облік, дані, отримані в результаті первинної реєстрації, агрегуються та систематизуються.

Регістри синтетичного та аналітичного обліку господарських операцій слугують загальнозживаним інструментом надання даних у формі звітів, книг, журналів та карток. Їхня функція полягає у здійсненні послідовного, систематичного або інтегрованого збору, обробки та консолідації відомостей, що містяться у первинній документації [21].

Впровадження аналітичного обліку сприяє переходу до електронного ведення обліку операцій з окремими контрагентами, руху товарно-матеріальних цінностей та реалізації договірних зобов'язань. Процедура накопичення аналітичної інформації реалізується шляхом систематизації даних первинних документів, враховуючи економічну доцільність відображеної інформації, з подальшим перенесенням структурованих даних у відповідні регістри.

Процес калькулювання витрат, пов'язаних з продажем сільськогосподарської продукції покупцям і замовникам у ТОВ "Світанок", представлено в табл. 2.5.

У фермерському господарстві «Світанок» вартісна оцінка господарських операцій з дебіторами відображається в розрізі кожного контрагента та пов'язана з вартістю кожного виставленого рахунку-фактури. Організація аналітичного обліку

має забезпечити формування інформації щодо простроченої дебіторської та кредиторської заборгованостей. З цією метою підприємство використовує аналітичні регістри обліку, що містять детальну інформацію про кожного боржника, зокрема, про його фінансовий стан та інші довільні характеристики. На рахунку 362 "Розрахунки з іноземними покупцями" забезпечується розгорнутий аналітичний облік з обов'язковим зазначенням іноземної валюти, що використовується у відповідному договорі.

Таблиця 2.5

Оформлення облікової документації щодо взаєморозрахунків з клієнтами та контрагентами

Розрахунки з вітчизняними покупцями	Розрахунки з іноземними покупцями
Виникнення заборгованості	
накладні рахунки-фактури рахунки - акти прийнятих робіт, послуг податкові накладні - товарно-транспортні накладні товарні накладні	комерційні документи (рахунки-фактури) - транспортні накладні (CMR – залізнична накладна т.д.) - платіжні документи на перерахування сум митних платежів та інших податків на рахунки митних установ - розрахунки бухгалтерії про наявність курсових різниць
Погашення заборгованості	
Виписки банку, ПКО, векселі	Виписки банку, векселі

Аналітичний облік операцій з клієнтами та замовниками здійснюється індивідуально для кожного контрагента, а відомості про кожну операцію фіксуються на особовому рахунку в рамках аналітичного обліку "Розрахунки з клієнтами та замовниками".

Синтетичний облік цих операцій оформлюється у журналі-ордері № 6, який ведеться в хронологічному порядку. Інформація про кредитові обороти за рахунком 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" узагальнюється у відомості № 6.6. Дана відомість містить перелік усіх клієнтів, з якими здійснювалися

розрахунки протягом звітної періоду або існували зобов'язання за попередні періоди. Для кожного клієнта наводяться початкове та кінцеве сальдо за місяць, а також суми дебетових і кредитових оборотів у звітному періоді.

Типова кореспонденція рахунків щодо відображення операцій з розрахунків з клієнтами та замовниками на підприємстві представлена у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Взаємозв'язок рахунків

Зміст операцій	Кореспондуючі рахунки		Сума
	дебет	кредит	
Продана продукція покупцю за договірною вартістю з урахув. ПДВ	361	701	10000
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	701	641	33000
Списана готова продукція зі складу за фактичною собівартістю	901	27	5000
Надійшла часткова оплата за продукцію на поточний рахунок продавця	311	361	3000
Внесена в касу продавця часткова готівка за продукцію	301	361	3000
Проведений взаємозалік в рахунок отриманого авансу	681	361	3000
Списаний чистий дохід від реалізації на фінансові результати	701	791	6700
Списана фактична собівартість готової продукції на фінансові результати	791	901	5000
Списаний на прибуток фінансові результати за підсумками звітної періоду	791	441	1700

У більш академічному стилі, кінцеве сальдо рахунку 36 на кінець звітної періоду відображається більш детально: за дебетом фіксуються суми дебіторської заборгованості клієнтів, суми отриманих авансів за невідвантажену продукцію (товари, роботи, послуги), а також суми надміру сплачених коштів, які підлягають відшкодуванню, зокрема ті, повернення яких обумовлене певними умовами.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АУДИТОРСЬКОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З КЛІЄНТАМИ

В рамках економічної діяльності та комерційних транзакцій, інформація про поточний стан зобов'язань підприємства перед третіми сторонами є критично важливою, оскільки збільшення цих зобов'язань може свідчити про наявність фінансових ризиків всередині організації.

У фермерському господарстві «Світанок» оцінка ймовірного значення неплатоспроможності проводиться з використанням методики обчислення резерву сумнівних боргів, що ґрунтується на класифікації рахунків-фактур. Розгляд формування резерву сумнівних боргів базується на відношенні абсолютної величини безнадійної заборгованості до чистого доходу від реалізації, що залежить від наступних платежів, як показано у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Рік	Чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах наступної оплати	Сума дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, що визнана безнадійною	Коефіцієнт сумнівності
2022	9868	30,5	X
2023	9339	25	X
2024	16918	59,5	X
Разом	36125	125	$125: 36125=0,0035$

Аналіз табличних даних показує значне збільшення безнадійної заборгованості у 2024 році. Зокрема, спостерігається майже дворазове зростання порівняно з 2022 роком та збільшення майже на дві третини відносно 2023 року, що може вказувати на погіршення корпоративної платіжної дисципліни.

Відрахування до резерву сумнівних боргів було оцінено в 2,63 тис. грн. ($753,2 \times 0,0035$). Незважаючи на певні сумніви щодо повернення частини боргу, його загальна вартість оцінюється в 3,1 млрд. грн.

Стратегія визначення суми резерву під сумнівні борги базується на класифікації дебіторської заборгованості за умовами настання дефолту, з урахуванням даних за попередні періоди. Для обчислення резерву сумнівної заборгованості, виходячи з класифікації рахунків-фактур за термінами прострочення, необхідно провести аналіз рахунків-фактур попередніх років. Загальна сума сумнівної заборгованості становить 1,35 млрд грн, що у відношенні до загального залишку боргу на 31 грудня 2024 року складає 1,46 млрд грн.

Інформація щодо простроченої дебіторської заборгованості підприємства за період 2022-2024 років представлена у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Загальна дебіторська заборгованість з розбивкою за строками погашення за минулі періоди

Дата балансу	Сальдо дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, тис. грн.			Заборгованість, що викликана безнадійною в наступному році, у складі сальдо дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги на кінець попереднього року, тис. грн.		
				Термін прострочення		
	1-30 днів	31-60 днів	більше 61 дня	1-30 днів	31-60 днів	більше 61 дня
2022 рік	5,1	4,6	16,1	3,3	3,2	8,5
2023 рік	2,1	6,6	12,1	4,1	1,1	5,2
2024 рік	10,1	4,2	8,2	1,9	2,4	2,4
Разом	17,2	15,4	36,1	9,1	5,1	15,5

Аналіз динаміки розрахунків, ускладнених простроченою дебіторською заборгованістю, виявив збільшення обсягу несвоєчасних платежів від клієнтів та замовників у поточному фінансовому році порівняно з 2022 роком. Зростання частки довготривалої заборгованості свідчить про вірогідність значної кількості проблемної заборгованості. Прогнозується, що сума списаної безнадійної заборгованості у 2024 році знизиться до 5,8 тис. грн, демонструючи зменшення на 4,2 тис. грн відносно показника 2022 року.

Визначення резерву сумнівних боргів буде здійснено з використанням даних, представлених у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Оцінка резерву на покриття можливих збитків, пов'язаних з сумнівною дебіторською заборгованістю

Термін прострочення	Коефіцієнт сумнівності	Сальдо сумнівної дебіторської заборгованості, тис. грн.	Резерв сумнівних боргів, грн.
1-30 днів	0,53	1,8	954
31-60 днів	0,3	2,0	600
Більше 61 дня	0,43	2,0	860
Разом	X		2414

Враховуючи існуючий загальний резерв під сумнівні борги, необхідно здійснити додаткове нарахування у розмірі 1064,0 грн. (що є різницею між 2414,0 грн. та 1350,0 грн.). Це відображається бухгалтерським записом: Дебет рахунку 944 "Сумнівна та безнадійна дебіторська заборгованість" Кредит рахунку 38 "Резерв сумнівної дебіторської заборгованості" на суму 1064,0 грн. Обсяг сумнівної дебіторської заборгованості визначається шляхом класифікації рахунків-фактур на звітну дату, після чого отримана сума додається до сальдо резерву на аналогічну дату.

Корпорація повинна розробити та впровадити чітку політику щодо договірних відносин із клієнтами та покупцями. В рамках цієї політики необхідно забезпечити прозоре розкриття фінансової інформації, включаючи: загальну суму дебіторської заборгованості, частину цієї заборгованості, що прострочена більш ніж на один рік, а також детальні умови погашення заборгованості. Окрім цього, корпорація зобов'язана вести облік операцій з клієнтами та покупцями, використовуючи табличний аналіз, що відображає структуру дебіторської заборгованості за строками її виникнення.

Оптимізація розрахункових процесів на підприємстві може бути досягнута шляхом впровадження наступних заходів: розробка та формалізація принципів кредитної політики, включаючи визначення умов надання кредитів; систематизація та аналіз даних про клієнтів та їх фінансовий стан; розробка уніфікованої методології оцінки кредитоспроможності боржників та обґрунтування умов кредитування; застосування сучасних методів інкасації дебіторської заборгованості; обчислення обґрунтованого резерву під сумнівну дебіторську заборгованість; побудова ефективної системи інкасації; та підтримка функціонування механізмів стягнення дебіторської заборгованості.

У зв'язку з прогресуючою еволюцією аналітичних платформ та обчислювальної техніки, що наближається до фази зрілості, адміністративний персонал організацій все частіше акцентує увагу на продуктивності цих інструментів у контексті зіставлення з можливостями Excel. На поточному ринку пропонується значна кількість інноваційних рішень, однак, потенційному користувачеві необхідно провести ретельний аналіз для ідентифікації найбільш оптимального програмного забезпечення. Перелік критеріїв для компаративного аналізу не повинен бути надмірно розширеним, проте має охоплювати всі суттєві характеристики систем. Сучасні методи фінансового аналізу передбачають дві ключові функціональні компоненти: основоположні можливості системи та механізми розширення цих можливостей.

Перший, "фундаментальний" блок є однаково значущим як для досвідчених фінансових аналітиків, так і для початківців у цій галузі. Він охоплює ключові

аспекти фінансового аналізу, включаючи автоматизоване отримання даних, експорт результатів, оперативний аналіз та поглиблене дослідження результатів із застосуванням загальноприйнятих фінансових показників.

Другий блок, що складається з атрибутів системи, забезпечує її розширюваність та адаптивність до індивідуальних потреб користувача на основі налаштувань, що відрізняються від нормативних. Це особливо важливо для професіоналів у сфері фінансового аналізу. Тому, всі комплексні економічні програмні продукти мають функціонал, що дозволяє масштабувати систему.

У контексті аналізу розглянуто три приклади розробок у галузі фінансового аналізу: «ІНЕК:АФСР», «Аудит Експерт» 4 та «Абфі-Підприємство».

Фінансовий аналіз спирається на інформацію, отриману зі стандартних бухгалтерських звітів підприємств, і програмне забезпечення для проведення такого аналізу передбачає можливість ручного введення даних. Однак, для значної частини користувачів критично важливим є функціонал імпорту даних безпосередньо з облікових систем.

Програмне забезпечення ABFI, разом з необхідними інструментами, може бути налаштоване для зчитування інформації у різних форматах, зокрема, *.TXT. Проте, даний метод є відносно складним у реалізації.

Усі програмні рішення надають функціонал для трансформації даних української фінансової звітності різних періодів в узагальнену кількісну форму. Відсутність такої можливості робить порівняльний аналіз неефективним, враховуючи динаміку методології звітування. Гомогенність даних може бути покращена шляхом коригування певних фінансових індикаторів. Виключним програмним забезпеченням, що дозволяє комплексно переоцінити фінансовий стан, є «ЕкспертАудит» 4. Ця платформа сприяє персоналізації коригувальних коефіцієнтів для кожної статті звітності.

Аналітичні системи ABFI та «Експерт-Аудит» 4 надають можливість застосування різноманітних попередніх методологій аналізу, що рекомендовані державними органами та акредитованими недержавними фінансовими

інституціями. ABFI здатна обчислювати вартість усіх чистих активів, а також оцінювати ризик неплатоспроможності.

Потенціал зіставлення фінансових індикаторів з нормативними значеннями інтегровано в AFSP та процес «Експертного аудиту». Додаток містить переліки значень і рекомендовані інтервали.

Система "Експерт-Аудит" 4 надає можливість керівництву підприємства здійснювати спостереження за діяльністю з позицій органів управління, бюджету, кредиторів та акціонерів, а також проводити внутрішній фінансовий аналіз. Основою для здійснення планових аналітичних звітів організації є первинна інформація, включаючи фінансову звітність та баланс. Для повноцінного аналізу "Експерт-Аудит" забезпечує можливість використання додаткової інформації, наявної через компонент відомостей про активи та зобов'язання, використання прибутків та інших облікових даних, з можливістю їх обробки та форматування у вигляді таблиць, що налаштовуються користувачем.

Оновлений курс "Експертний аудит" враховує останні зміни у формуванні звіту про сукупний дохід, фінансового стану та допоміжних таблиць. Зазначена система сприяє здійсненню коректної переоцінки майна та зобов'язань, а також трансляції показників у більш стійку валюту. Інформація, отримана з допоміжних таблиць, застосовується для факторного аналізу рентабельності власного капіталу, визначення ризику втрати платоспроможності, обчислення фінансових показників, проведення аналізу критичної точки беззбитковості, оцінювання структури фінансового стану та вартості чистих активів.

Аналіз результатів функціонування програмного продукту забезпечує отримання обґрунтованої оцінки фінансового здоров'я організації. Проведене дослідження підтверджує, що "Експерт-Аудит" дозволяє генерувати звіти, які містять необхідні графічні та табличні матеріали, що ілюструють динаміку ключових індикаторів.

Розглянемо можливі сценарії застосування системи "Експерт-Аудит" для здійснення фінансового аналізу організацій:

1. Здійснення оперативної оцінки фінансової позиції в найближчій перспективі, обчислення індексів ділової активності, фінансової незалежності, платоспроможності та рентабельності.
2. Оцінювання періодів критичних значень на основі фінансових показників з метою формування прогнозу.
3. Аналіз балансу для встановлення вірогідності втрати платоспроможності, якості активів організації та ризику банкрутства.
4. Оцінка кредитної надійності контрагента з урахуванням товарної складової кредиту та власних позицій банку.
5. Верифікація відповідності нормативним вимогам контролюючих інституцій.
6. Проведення всебічного дослідження на базі узагальнених рахунків балансу.
7. Ідентифікація потенційних векторів розвитку організації через побудову матриці фінансової стратегії.
8. Реалізація користувацьких методів аналізу шляхом попереднього визначення вихідних форм та підсумкових аналітичних таблиць, а також розробки та обчислення додаткових фінансових метрик.
9. Встановлення надійності контрагентів, зокрема постачальників та клієнтів.
10. Порівняльний аналіз стандартів та показників організації з аналогічними параметрами інших суб'єктів господарювання в межах галузі.

Система аудиторської діяльності, іменована "Аудит Експерт" 4, реалізує трифазний підхід до аналізу фінансової звітності. Цей підхід включає: первинне формування вихідних форм бухгалтерської звітності; комплексну діагностику фінансового стану підприємства; та формування звітності на основі отриманих результатів. Ключовим принципом функціонування системи є трансформація первинних фінансових даних в аналітичні таблиці, адаптовані до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

"Аудит Експерт" 4 позиціонується як комплексна система, здатна не лише здійснювати аналіз фінансової звітності, але й проводити попередню оцінку

балансу на основі специфічних характеристик активів і зобов'язань, притаманних конкретному підприємству. Ця особливість сприяє підвищенню вірогідності отриманих результатів та, у певних ситуаціях, є єдиним дієвим методом аналізу фінансової звітності.

Узагальнена методика застосування програмного забезпечення "Експертний аудит" передбачає наступну послідовність дій:

- Ініціація аудиторської перевірки шляхом створення відповідного проєкту.
- Введення первинних даних, які отримуються зі стандартних форм фінансової звітності суб'єкта господарювання.
- Опис характерних особливостей структури власності підприємства, включаючи обчислення показника варіації.
- Проведення математичних розрахунків на основі введених даних.
- Візуалізація та інтерпретація фінансового стану підприємства за допомогою аналітичних графіків та таблиць, що відображають ключові фінансові показники.

Пакет послуг "Експерт Аудит" версії 4 у повному обсязі містить наступні компоненти:

- Носії інформації (дискети);
- Електронний ключ захисту;
- Інструкція з використання;
- Ліцензійна угода [20].

Удосконалення висновків шляхом аналізу продуктивності програми AFSP та процесу "Експертного аудиту" 4.

Експертний аудит 4, що включає оцінку AFSP, дозволяє формулювати обґрунтовані висновки, підкріплені аналізом продуктивності програми. У випадках, коли експертна оцінка визначає AFSP як сукупність табличних даних з можливими коментарями, експерт-аудитор 4 доповнює результати візуалізаціями (графіками та діаграмами), що сприяє ідентифікації проблемних індикаторів. На відміну від AFSP, де звітність зводиться до простого відтворення таблиць у форматі Word, система ABFI представляє інформацію у вигляді таблиць Excel, які використовуються для створення візуальних представлень. Ступінь деталізації

звітів, підготовлених спеціалістами з аудиту, визначається потребами користувача. Важливо відзначити, що всі розглянуті програмні засоби забезпечують інтеграцію з програмами MS Office для зручності передачі результатів.

З точки зору розширення функціоналу експертного аудиту, системи 4 та АБФІ демонструють значну перевагу над програмою AFSP, яка характеризується повною закритою архітектурою. В останній, зміни до алгоритмів, що використовуються, можуть вноситися виключно розробником.

На противагу цьому, "Експертний аудит" 4 та АБФІ надають користувачам можливість створювати індивідуальні форми введення даних та інтегрувати власні методи аналізу. Детальний опис алгоритмів, застосованих у цих показниках, наведено у відповідній документації.

Програма "Експертний аудит" також сприяє порівнянню фінансових показників підприємства з офіційною бухгалтерською звітністю інших компаній. Крім того, АБФІ та "Експертний аудит" надають можливість розробки власних методик рейтингування, а також встановлення спеціальних критеріїв, що базуються на показниках, які використовуються у даній програмі фінансового аудиту.

Отже, базові функціональні можливості дослідженого програмного забезпечення для фінансового аналізу є в цілому подібними. Тим не менш, АБФІ поступається двом іншим програмам через брак інтегрованих аналітичних методів та інтерпретаційних інструментів. Відсутність необхідної гнучкості у цих попередньо визначених методах, імовірно, зумовлює обмежений інтерес до даного програмного забезпечення з боку державних установ та підприємницького сектору.

ВИСНОВКИ

Дебіторська заборгованість має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства. Значення аналізу дебіторської заборгованості особливо зростає в період інфляції, коли іммобілізація власних оборотних активів стає дуже не вигідною.

Принципи формування та обліку інформації про дебіторську та кредиторську заборгованість та вимоги щодо її розкриття у фінансовій звітності визначено відповідно у П(С)БО 10 „Дебіторська заборгованість” і П(С)БО 11 „Зобов'язання”.

Для бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості використовується рахунок 36 „Розрахунки з покупцями та замовниками”, який має два субрахунки:

- 361 „Розрахунки з вітчизняними покупцями”;
- 362 „Розрахунки з іноземними покупцями”.

Для нарахування резерву сумнівних боргів використовується рахунок 38 „Резерв сумнівних боргів”. Цей рахунок є контррахунком до рахунка 36 „Розрахунки з покупцями”.

За кредитом рахунка 38 „Резерв сумнівних боргів” відображається створення резерву, а за дебетом - списання сумнівної заборгованості та безнадійних боргів. Аналітичний облік на рахунку 38 „Резерв сумнівних боргів” ведеться в розрізі боржників чи за строками непогашення дебіторської заборгованості.

Відповідно до Положення «Про кредитування», затвердженого постановою НБУ від 28.09.95 № 246 (із змінами, внесеними постановами Правління НБУ від 22.06.96 № 97, від 17.02.97 № 35 та від 04.04.97 № 80), всі питання, пов'язані з видачею і погашенням кредитів, регламентуються правилами банків і кредитною угодою між позичальником і банком.

На філії «Синельниковський райавтодор» застосовується журнальна форма обліку. При цьому інформація, що міститься в первинних чи зведених документах, відображається в регістрах аналітичного обліку (відомості, сальдово-оборотні відомості тощо). Облікові дані систематизуються за певний період часу (1-30 днів) і переносяться у відповідний обліковий регістр. Основними обліковими регістрами

на філії «Синельниковський райавтодор» є журнали, які заповнюються по кредиту одного чи кількох рахунків, та відомості, що заповнюються по дебету адекватних рахунків. Частина журналів поєднують дані синтетичного та аналітичного обліку (журнал № 6 та відомості 6.1—6.6). При їх заповненні використовується двобічний та шаховий способи.

Перевагами даної форми обліку є те, що синтетичний облік ведеться на базі аналітичного, а не паралельно.

Аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості дозволяє зробити наступні висновки:

- загальна сума дебіторської заборгованості підприємства має тенденцію до значного збільшення (на 124,00 тис. грн.), темп зростання при цьому складає 126,53 %;

- найбільшу частку дебіторської заборгованості складає дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами (69,39 % на початку 2005 року і 56,31 % на кінець року);

Збільшення статей дебіторської заборгованості було спричинено тим, що підприємство розширює свою діяльність, що призводить до зростання кількості покупців, а відповідно і дебіторської заборгованості, яка виникає в результаті комерційного кредитування покупців філії «Синельниковський райавтодор». Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості має тенденцію до зменшення, а тривалість погашення дебіторської заборгованості – до збільшення.

Тенденція до зниження показника оборотності дебіторської заборгованості на 0,51 одиницю показує збільшення комерційного кредиту для дебіторів філії «Синельниковський райавтодор».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальні вимоги до фінансової звітності: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 , затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 № 87 зі змін. та доп. // Бухгалтерія. -2021.№ 52/2 (467).- С. 12-15.
2. Баланс: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 № 87 зі змін, та доп. // Бухгалтерія. - 2021. - № 52/2 (467). - С.15-20.
3. Звіт про фінансові результати: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 ", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 № 87 зі змін, та доп.// Бухгалтерія. - 2021. - № 52/2 (467). -С. 21-25.
4. Звіт про рух грошових коштів: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 , затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87 зі змін., та доп.// Бухгалтерія. -2021.№ 52/2 (467). -С. 26-28.
5. О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине: Закон Украины от 16.07.99 № 996-XIV с измен. и дополн.// Все о бухгалтерском учете. - 2020. - № 86. - С. 3-6.
6. Инструкция по применению Плана счетов бухгалтерского учета активов, капитала, обязательств и хозяйственных операций 1 предприятий и организаций, утвержденная приказом Министерства финансов Украины от 30.03.1999 № 87 с измен. и дополн.// Бухгалтерія 2021. - № 52/2 (467). - С. 116-172.
7. Родионова В. М., Федотова М, А. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции.- М.: «Перспектива», 2021. – 534 с.
8. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2018. – 654 с.
9. Кононенко О. А. Аналіз фінансової звітності. - 2-ге вид., перероб. і доп. – Харків: Фактор, 2023. – 148 с.
10. Бухгалтерський облік в Україні: Навчальний посібник. /

- За ред. Р.Л. Хом'яка. - 3-є вид., доп. і перероб. - Львів: "Інтелект-захід", 2014. - 912 с.
11. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні: Навчально-практичний посібник / За ред. С.Ф. Голова - Дніпропетровськ: "Баланс-Клуб", 2021. - 832 с.
 12. Білуха М.Т. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. - К.: "Вища-школа", 2000. - 150 с.
 13. Юровський Б.В. Финансовые результаты работы предприятия: бухгалтерский учет и налогообложение. - М.: Консульт, 2022. - 201 с.
 14. Організація бухгалтерського обліку: Підручник/ За ред. Ф.Ф. Бутинця. - 3-є вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП "Рута", 2022. - 592 с.
 15. Сопко В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. - К.: «Вища школа» - 2020. - 578 с.
 16. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський, фінансовий облік на підприємствах України: Підручник для студентів вищих учбових закладів. - К.: «Вища школа», 2023. - 650 с.
 17. Коваленко А.Н. Бухгалтерський облік в Україні - Дніпропетровськ: «Баланс-Клуб», 2003. - 370 с.
 18. Іляшенко С. Бухгалтерський облік і нормативна база. - Харків: Фактор, 2021. - 264 с.
 19. Бутинень Ф. Ф. Бухгалтерський облік. Конспект лекцій. Навчальний посібник. - Житомир: ЖІТІ, 2021. - 288 с.
 20. Девачук Л. П., Єрмолаєва В. І., Квач Я. П., Рудницька О. В. Теоретичні основи та практика бухгалтерського обліку: Навчальний посібник. - Харків: ТОВ "Одісей", 2021. - 496 с.
 21. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Основи аудиту: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравелла, 2022. - 504 с.
 22. Усач Б.Ф., Аудит: навчальний посібник. - К.: Знання - Прес, 2022. - 223 с.
 23. Білуха М. Т. Курс аудиту: підручник. - К.: Знання - Прес, 2021. - 504 с.
 24. Данилевский Ю. А. Аудиторская проверка состояния расчетов: Методическое пособие. - Житомир: ПП "Рута", 2022 - 45 с.